

AZ EMBER VESZÉLYES BAKTÉRIUM

Beszélgetés Robicsek Ferencsel

Robicsek Ferenc 1925-ben született Miskolcon. 1945-50 között medikusként dolgozott az Orvostovábbképző Egyetemen. 1950-ben diplomázott a Pázmány Péter Tudományegyetemen, ettől kezdve a Littmann Imre vezette városmajori Sebésztovábbképző Klinika Sebészeti Osztályán dolgozott. Részt vett a hazai szívsebészet megindításában. Világraszóló eredményük volt az első szívbillentyű átültetés. 1956-tól az amerikai Charlottban él. Vezetése alatt készült el a Carolinas Heart Institute, amelynek szívsebészeti klinikáját vezeti. Számos szakmai intézmény vezetője, társprofesszora. Szabadidejében szimfónikus zenekart vezényel, képeket fest, ásatásokat végez Guatemalában. Gyűjteménye több termet tölt meg, ezekről nagyszerű könyveket is publikált.

Robicsek Ferenc az egyetlen élő szívsebész azok közül, akik 1954-ben az első szívbillentyű átültetést végezték Magyarországon. Alakjuk köré a hálás betegek legendákat szöttek, az orvosi történetírást pedig fejezeteket szentel nekik.

– Beszélgetésünk helyszíne a Haynal Imre Egészségtudományi Egyetem, korábbi nevén Orvostovábbképző Egyetem. Itt volt medikus a negyvenes évek végén, tavaly pedig tisztelebeli professzorrá avatták. Az éppen akkor elkészült négy új szívsebészeti műtőt annak a nemzedéknek a tagjairól nevezték el, amelynek ön is tagja. Molnár Béla, Littmann Imre, Kulka Frigyes és Robicsek Ferenc nevét most már nemcsak legendák, lexikonfejezetek, hanem műtők is őrzik. Ha itt jár a klinikán, találkozik pályatársai és nagy elődei szellemével?

– A legerősebben Molnár néni szelleme hat rám. Itt volt éjszakás nővér, és amikor reggel hétkor megérkeztünk, az orunk alá tolt a kacsát: ez történt az éjjel. Ezért inkább a hátsó bejáraton közlekedtem.

– Milyen érzés kézbe venni egy dobogó emberi szívet?

– Ötven éve naponta háromszor tartom a kezemben. Amikor először láttam szívátültetés során egy ember mellkasát szív nélkül, az valóban rendkívüli hatással volt rám, de az ismétlődő élmény elmossa a történéshez tapadó érzelmet. Képzeld el egy sebészt, aki mindig sírvafakad, valahányszor bemegy a műtőbe. Tanítványaimnak azt tanítom, hogy ne érzelmesek, hanem jó sebészek legyenek.

– A magyar szívsebészet mitől válhatott világhírvé az ötvenes években, hiszen nagyon kevés technikai eszköz segítette munkájukat.

– Talán az időtől. Talán attól, hogy a megfelelő helyen és a megfelelő időben éppen mi voltunk ott. Mi az erjesztők lehettünk, akik gyorsítottuk a folyamatot. Azért, mert nyugtalanok, örökösen kíváncsiak voltunk. És mert nem akartunk lemaradni a világtól. Miért mászik fel az ember a Materhornra? Hát mert ott van. A kényelmesek pedig elvannak a völgyben.

– Az orvostudományról beszélni sokak szerint már csak múlt időben lehet, mert a technika felfalja a szellemet. Egyetért ezzel?

– Nemrég olvastam egy tanulmányt arról, hogy mire lesz képes az orvostudomány a kétezredik év után. Nem arról szólt, hogy mit fognak kitalálni, hanem ami már itt van. A CT scan röntgennel például élő embert lehet boncolni. A

technikai lehetőségek korlátlanok, az eredmények pedig aláztatra intenek. Én írtam a világon az első számítógépes programot az intenzív osztály betegeinek. Sok meglepetés ért. Először is, hogy odáig azt hittem, a gyógyításhoz végtelen számú eszközből válogatok. A gép viszont kimutatta, hogy ötven dologra van lehetőségem: aspirint adok, morfint vagy vérnyomáscsökkentőt, és így tovább. Ezzel máris leapadt a büszkeségem. A második csapás az volt, hogy ez az ötven lehetőség nagyon egyszerű paraméterekkel írható le, és közülük a gép gyorsabban és biztosabban választ, mint az ember. A végső csapás az adta, hogy ellenőriztettem a számítógéppel azokat az eseteket, amelyekre a legbüszkébbek voltunk. És a gép kíméletlenül kimutatta, hogy ezekben az esetekben is mi hibáztunk.

Mert végső soron az emberi szervezet nem olyan bonyolult gépezet. Mi 20-30 évvel ezelőtt hordágyon cipeltük föl a harmadik emeletre a betegeket a röntgenbe. Ugyanakkor a hajókat már régen hordozható röntgennel vizsgálták az iparban. A nagy változás abban áll, hogy a múltban az orvostudomány az ipari technológia mögött járt, ma pedig mi is a technológia része lettünk. Amerikában az egészségügyi ipar az egyik legnagyobb profitot hozó iparág. Persze nosztalgiával gondolunk a falusi orvosra, aki házhoz jött, és megfogta a lázas gyerek kezét. A baj csak az, hogy a gyerek meghalt. Vesztettünk sokat, de nyertünk is sokat. Hogy hol van az egyensúly, azt nehéz megmondani.

– Mi a következménye annak, hogy a tudomány a technika része lett?

– Például az, hogy az amerikai férfiak átlagéletkora negyven év alatt 62-ről 75-re növekedett. És ez mindenütt így lesz. Ehhez mérten örület csak a megelőzést támogatni és a szakorvosokat meg nem, mert ki fogja majd az aggyastyanokon elvégezni a koronária műtőket? A másik elgondolkoztató példa a technikai növekedésnek, hogy a Pentagon olyan monitort helyez katonái csuklójára, amely pontos adatokat szolgáltat a fizikai állapotról. Ha lövés találja el a katonát, akkor működésbe lép a riasztó, amely egy méter pontossággal a tett helyszínére vezényli a páncélos mentőköcsit, abba beemelik a sebesültet és robotműtőtet végeznek rajta Washingtonból.

– Ilyen drága egy katona élete?

– A legolcsóbb persze az lenne, ha nem lőnének.

– És ennyire semmitért az emberi szellem?

– A szellem benne van a technikában. A jószágot, az akaratot persze nem lehet számítógépre vinni, de azt már igen, hogyan süti a pék a kenyeret. Én már óvatos vagyok, és azt mondom, nem tudom jobban a dolgomat annál, mint ahogyan a gép végzi.

– Miért fontos az ön számára, hogy ne csak szeresse, hanem művelje is a művészeteket?

– Mert félttem, hogy különben unatkoznék. Tanáromtól, Molnár Bélától ered beteges gyűjtési szenvedélyem, és volt, hogy lakásunkból hiányzott a bútor, de képeink akkor is voltak.

– Mit hallgat legszívesebben?

– Csak klasszikusokat. Amikor naponta 12 órát álltam a műtőben, akkor is ezt hallgattam a háttérből.

– Része az életének a természet is?

– Csak azért nem sétálok ki az erdőbe, hogy a természetben legyek. A viszonyom egyébként is ambivalens: élvezem a természet szépségeit, és közben megeszem az állatokat. Futni sem tudok céltalanul, ahhoz az kell, hogy kergessenek. Sosem értettem a golfozókat, azokat pedig végképp nem, akik tévén keresztül nézik azokat, akik golfoznak.

– A véletlen műve, hogy klinikáján sokféle nemzetiségű ember dolgozik együtt? Hogy nagyon sok magyar orvos is tanulhat az ön intézetében?

– Amerikában ez természetes. Ha hiszek a predesztinációban, akkor azt mondom, nincsenek véletlenek. Ha nem hiszek, akkor azt mondom: esély. Azt gondolom, mindenki kap egy esélyt az életben, a többi személyes motivációján múlik. Én úgy kerültem Amerikába, hogy meglátogattam egy nagybátyámat Charlottban. 1920-ban vándorolt ki, miután pókeren elvesztette mindenét. Megszerettem ott, azóta is Charlottban élek. Az egyik unokaöcsém a francia idegenlégióban szolgált, a másik Baltimore-ban a mormon egyház püspöke lett. Véletlen? Esély?

– Nemcsak a polihisztorok, hanem a legendás nagy professzorok is kihalnak. A mai oktatási rendszerben nincs helye a nagyformátumú egyéniségeknek?

– Tervezek egy tanulmányt a Nagy Professzorok kihalásáról. Azt hiszem, ahhoz, hogy valaki igazi professzor legyen, kérdezhetetlen diktátornak kellett lennie. Egy Haynal Imrénél nemet mondani, azt jelentette volna: halál. Nem is mondtott neki soha senki nem-et. De az ő diagnózisában úgy lehetett bízni, mint egy laboratóriumi leletben. A nagy professzorok nem tévedtek. Félistenek voltak. Ma pedig: nagyon jó sebészek vannak, de hogy mit és hogyan csinálnak, az korlátozott. Ahogy Amerikában mondják: one of the boys. A fiúk között van. A demokráciának az az ára, hogy az igazi nagy emberek nem tudnak kiválni.

– Mit gondol a mottóként választott lorenz-i idézetről?

– Egy, a közelmúltban végzett tudományos kutatás arra a következtetésre jutott, hogy ha az ember kipusztulna a Föld-

ről, akkor a világ kétezer év múlva visszanyerné eredeti állapotát. Az erdők ismét zöldek lennének, a vizek egészségesek és megtisztulna a levegő. Ha viszont a rovarok pusztulnának ki valamilyen katasztrófa folytán, hat év alatt megszűnne az élet a Földön. Én egyébként is azt gondolom, hogy az emberi faj csak bajt csinált a mi bolygónknak. Olyan, mint egy terjeszkedő, élősködő baktérium. De az ember önző lélek is, és nem töpreng naphosszat a világ sorsán. Helyette arra gondol, milyen jó, hogy itt vagyok. És nem is túlságosan sokáig, így hát nem kell szembesülnöm pusztításom következményeivel.

– Egyáltalán: mi az ember szerepe a természetben?

– Képviselni azt a destruktív erőt, ami nélkül nincs konstruktivitás. Az ember mindent önzésből cselekszik: gátakat épít, hogy elektromossághoz jusson, fákat vág ki, hogy házat emeljen magának, utakat szélesít, hogy minél gyorsabban eljusson céljához. De tudnak-e olyat mondani, amit az ember a természetért tett? Talán az erősödő zöld mozgalmaknak sikerül egy kis darabkáját félretenni a természetnek, és a fákat majd úgy mutogatjuk, mint az állatkertben az állatokat. Egy atomkatasztrófát csak a természet hangyák és a patkányok élnék túl. Ilyen ellenállók. És ennyire védtelen az ember. Kérdezze csak meg valaki Milosevicet, milyen könnyű pusztítani az embert. Én nem bízom az emberi faj bölcsességében. De ha Istenben bízunk, az talán segít.

– A természettudóst felismerései teszik istenhívóvé?

– Inkább a kényelmessége. Kényelmesebb hinni, mint nem hinni. Abból baj nem lehet. A természettudós egyszer csak rájön, hogy a végső megoldást soha nem lehet megtalálni. Na, látják, itt kezdődik Isten!

– Egyetért azzal, hogy Konrad Lorenz az erkölcs nevében számoltatná el az embert?

– Az erkölcs a legbizonytalanabb dolog a földön. Ahogy minden relatív, úgy nincs abszolút jó sem, mindenkinek egyformán tetsző cselekedet. Változik hely, idő, az ember felfogása szerint. Ezért az utolsó leszek, aki bíróként ügyelek mások erkölcssein.

